

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2022.17.16>

Вітвіцький А.С.,

*інспектор сектору реагування патрульної поліції відділу поліції № 6 З
апорізького районного управління поліції
Головного управління Національної поліції в Запорізькій області
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9538-6393>*

ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ УЧАСНИКІВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ГРУПИ

Постановка проблеми. Розслідування злочинів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними групами, пов'язане з необхідністю проведення великої кількості допитів, зокрема допитів учасників злочинної групи, визначенням послідовності допиту тих чи інших осіб, підготовки до допиту, визначення обставин, що входять до предмету допиту. Тактичні прийоми та комбінації спрямовані на отримання достовірних показань у ході конфліктної ситуації, яка склалась під час проведення допиту, а також уникнення протидії допитуваного. Такі прийоми проведення допиту застосовуються слідчими у відповідності до обстановки, яка склалась між ним і допитуваним у ході допиту, а тому розроблення системи тактичних прийомів проведення допиту у конфліктних ситуаціях має практичне значення і сприяє ефективності проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тактичні прийоми і комбінації проведення допитів у ході розслідування злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними групами розкрито у наукових працях П. Д. Біленчука, А.П. Геля, В.О. Коновалової, А.В. Кофанова, О.Л. Кобилянського, Є.К. Паніотова, Г.С. Семакова, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітька та ін.

Виклад основного матеріалу. Допит є найбільш розповсюдженою слідчою (розшуковою) дією, за допомогою якої збирається інформація про організовану діяльність злочинних угруповань. У той же час допит – одна

з найскладніших слідчих (розшукових) дій. Допитуваним членам злочинних груп притаманні високий рівень організованості і суворе дотримання правил внутрішньої поведінки. Вони не зацікавлені у повному й всебічному розкритті злочину, що не може не впливати на правдивість їх показань, а тому для успішного проведення допиту і отримання позитивних результатів слідчі повинні володіти законами мислення, логічних методів і прийомів, даних психології та тактичних прийомів допиту, що розроблені у криміналістиці [5, с. 106].

Допит слугує не тільки продуктивним засобом отримання нових, а і якісної перевірки доказів, що вже мають у провадженні. За допомогою допиту слідчий встановлює наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння та інших обставин, що підлягають доведенню у кримінальному провадженні (ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України). Велике значення вказана слідча (розшукова) дія має й для перевірки обґрунтованості вказаних до її проведення слідчих версій. Під час допиту можуть висуватися й деякою мірою перевірятися нові версії [4, с. 275].

В.Ю. Шепітько зазначає, що тактика допиту охоплює найбільш ефективні прийоми, які сприяють одержанню повних та об'єктивних показань. Під час допиту використовуються різноманітні тактичні прийоми: постановка тих чи інших запитань, пред'явлення речових і письмових доказів, оголошення показань інших осіб, допит на місці події, роз'яснення наслід-

ків учиненого кримінального правопорушення, переконання в необхідності надання допомоги досудовому розслідуванню [8, с. 277]. Водночас В.В. Тіщенко визначає тактику допиту як систему найбільш раціональних прийомів і методів, які забезпечують отримання достовірних, повних і всебічних показань, що ґрунтується на нормах кримінального процесуального закону. На відміну від процесуальних правил, тактичні прийоми не передбачені КПК України, їх застосування залежить від розсуду слідчого й визначається позицією допитуваного, його процесуальним станом, психічним і моральним складом, характерологічними особливостями, а також низкою інших обставин, які специфічні для кожного допиту. Тактичні прийоми допомагають слідчому цілеспрямовано й успішно здійснювати допит, максимально використувати потенціал цієї слідчої (розшукової) дії щодо збирання та перевірки доказів [4, с. 277].

Під час підготовки до допиту членів злочинних груп, слідчий повинен вивчити матеріали кримінального провадження та визначити предмет допиту, що полягає у встановленні обставин, які можуть бути відомі допитуваному. Як правило, найбільш повною інформацією про обставини справи володіє лідер злочинної групи. З усього обсягу зібраних відомостей потрібно відібрати ті, що відносяться до предмету допиту. Їх необхідно правильно оцінити та найбільш повно використати під час допиту. На підставі визначеного допиту слідчий формує запитання для допитуваного та обирає систему тактичних прийомів. До предмету допиту вказаних осіб входить з'ясування таких обставин:

1) способи формування організованої групи та характер злочинної діяльності;

2) відомості про підготовку і вчинення злочинів, способи та послідовність злочинних дій, а також способи приховування злочинної діяльності;

3) виявлення психологічної та функціональної структури злочинної групи (кількісний і якісний склад) та розподілу функціональних обов'язків;

4) дослідження міжособистісних відносин у групі, а також вивчення психологічних і особистісних якостей членів групи;

5) кількісний склад групи при вчиненні кожного епізоду злочинної діяльності, конкретні дії кожного, навички володіння зброєю і прийомами боротьби;

6) виявлення осіб, які не брали безпосередньої участі у скоєних злочинах, але обізнаних про їх підготовку і вчинення;

7) відомості про особу лідера групи і організатора конкретних злочинів;

8) наявність корумпованих зв'язків (спосіб залучення в групу);

9) наявність зв'язків з іншими злочинними групами, способи протидії розслідуванню та впливу на потерпілих, свідків і членів групи, які дають правдиві показання;

10) відомості про озброєність, засоби зв'язку та технічну оснащеність групи;

11) наявність у групі конфліктів та протиріч;

12) встановлення осіб, які залишилися на волі і продовжують злочинну діяльність або налагоджують зв'язки між членами групи та намагаються створити єдину, вигідну для усіх лінію поведінки тощо [5, с. 109-110].

Формулювання предмета допиту має важливе методичне значення. У криміналістичній літературі мали місце спроби по виокремленню типових обставин, що стосуються предмета допиту різних учасників організованої злочинної діяльності. Так, В. Ю. Шепітько до предмета допиту організаторів (керівників) злочинної групи відносить такі обставини: 1) у кого виник задум організації злочинної групи; 2) яка злочинна діяльність передбачалася; 3) хто є учасником злочинної діяльності; 4) які способи використовувалися при вчиненні злочинів; 5) чи брав участь у вчиненні злочину сам організатор, які його функції; 6) якою є ієрархія у злочинній групі; 7) якими є засоби конспірації; 8) чи мали місце корумповані зв'язки, хто надавав допомогу в існуванні злочинної групи; 9) якими є способи залучення до злочинної групи нових членів; 10) які канали одержання розвідувальної

інформації; 11) у чому полягали дії групи захисту; 12) яким чином були одержані злочинні доходи; 13) як здійснювався розподіл незаконних доходів серед членів злочинної групи; 14) чи мали місце конфліктні стосунки у групі; 15) чи були конфлікти, протистояння з іншими угрупованнями.

Деякі інші обставини названі стосовно предмета допиту виконавця: 1) у вчиненні яких злочинів брав участь допитуваний; 2) у чому полягали його дії; 3) хто був ініціатором злочинної діяльності; 4) яким чином розподілялися ролі у злочинній групі; 5) чи здійснювалося планування злочинів; 6) яким чином приховувалися злочини; 7) які стосунки у допитуваного з іншими учасниками групи; 9) чому вчинював злочини [9, с. 33-34].

Позиції авторів відбивають фактично орієнтовні переліки питань, що можуть бути поставлені в процесі допиту. Дійсно, у процесі допиту з'ясовується значне коло обставин, що пояснюють характер події, яка відбулася, її механізм, мотиви вчинення злочину, причетність певних осіб до злочинної події [2, с. 259].

Предмет допиту може бути конкретизований за такими обставинами: 1) подія злочину (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину); 2) винуватість особи у вчиненні злочину і мотиви злочину; 3) обставини, що впливають на ступінь тяжкості злочину, а також обставини, що характеризують особу злочинця, пом'якшують і обтяжують відповідальність; 4) характер і розмір збитку, заподіяного злочинцем, а також розмір витрат установ охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння; 5) причини й умови, що сприяють учиненню злочину (статті 23, 64 Кримінального процесуального кодексу України). Зазначені обставини наповнюють певним змістом залежно від процесуального положення допитуваного (свідок, потерпілий, підозрюваний).

Предмет допиту залежить від характеру розслідуваного злочину. Стосовно злочинів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними групами мають зна-

чення обставини, що говорять про особливості формування злочинної групи, її лідерів та організаторів, характер ролей та функцій учасників, особливості підготовки, вчинення та приховування злочинів тощо. До типових обставин можуть бути віднесені:

1) організований характер злочину: механізм злочинної події; яким чином вчинялися злочини, їхня тривалість, поширеність; наявність злочинної діяльності постійного характеру; планований характер злочинної діяльності; прагнення до розширення сфер діяльності; використання вогнепальної зброї, технічних засобів і засобів зв'язку; наявність контактів із співробітниками правоохоронних та інших державних органів та ін.;

2) наявність і склад організаційного формування: кількість учасників транснаціональної організованої злочинної групи; ієрархічна структура злочинної групи; наявність розподілу ролей; форми взаємодії в злочинному угрупованні; стабільність складу групи, правила поведінки в групі та ін.;

3) базовий елемент злочинної діяльності: господарсько-економічна діяльність членів угруповання; участь у тіньовому бізнесі; місця зосередження ядра і членів злочинного формування; незаконна діяльність групи; зв'язки злочинної групи з підприємцями і злочинним світом; місце угруповання в кримінальному середовищі; прикриття злочинної діяльності легальними структурами; участь членів злочинної групи в політичній діяльності тощо.

В. П. Корж пропонує під час допиту підозрюваного встановлювати такі обставини: склад злочинної групи і функціональні ролі її учасників; хто є організатором створення злочинної групи та її керівником; хто є виконавцем злочинів і хто забезпечує безпеку групи і кримінальної діяльності; хто з учасників входить до керівного складу; протягом якого часу функціонувала організована злочинна група; коли кожний учасник увійшов до складу кримінального колективу і скільки часу перебував у ньому; як між собою були пов'язані члени злочинної групи; чи був

розроблений спеціальний план захисту від викриття і хто його розробляв; у чому конкретно цей план виявився; чи існував зв'язок із корумпованими працівниками органів влади і управління і в чому він конкретно виявився; хто розробляв кримінальну технологію економічного злочину; хто обирав об'єкт злочинного посягання; хто розробляв план вчинення злочину і здійснював підготовчі заходи, у тому числі розподіляв ролі, навчав прийомам вчинення злочину і способам їх приховування; хто виробляв загальну лінію поведінки на слідстві у випадку провала, які та кому конкретно надавались поради; хто розподіляв злочинні здобутки і як вони легалізувались («відмивались»), зокрема грошові кошти, інше майно; які стосунки рядових членів групи з керівництвом, організатором злочинної діяльності; у чому конкретно полягав план підготовки вчинення злочину та його спосіб; як і ким вивчалась обстановка вчинення злочину; чи використовувалась наявна обстановка або корумповані чиновники створювали сприятливі умови для проведення злочинної акції; які перешкоди були виявлені при підготовці до злочину і як вони були усунуті; які заходи передбачалось вжити до приховування слідів злочинної діяльності; які взаємовідносини в організованій злочинній групі, чи є суперечності і конфлікти між членами групи; хто з учасників має організаторські здібності, а хто відрізняється слабким характером, схильністю до підкорення; хто з членів злочинної групи менше за інших брав участь у злочинній діяльності, а хто проявляв особливу активність; хто був у дружніх (родинних) стосунках з організатором групи; хто з учасників групи отримував найменшу частку злочинного здобутку, тощо [3, с. 338-339].

Розслідування злочинів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними групами, передбачає в обов'язковому порядку встановлення корупційних зв'язків із представниками владних структур, викриття корупційних блоків, блоків захисту і протидії розсліду-

ванню. Під час досудового слідства необхідно встановити: у чому полягала реальна допомога державних службовців (посадових осіб) злочинному угрупованню або його окремим членам; тривалість надання такої допомоги; отримання корупціонером незаконної винагороди або інших благ; яким чином здійснювалась корупційна взаємодія; в яких формах; в яких документах знайшла своє відображення; чому посадова особа надавала допомогу злочинній групі; чи знала вона про те, що контактує з організованою злочинною групою; чи надавала підтримку злочинна група чиновнику; у чому ця підтримка виявлялася, тощо. Необхідно зазначити, що ці питання слід з'ясувати не тільки при допитах корумпованих посадових осіб, але й лідерів та членів організованого злочинного формування.

При розслідуванні злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, до допиту необхідно старанно підготуватися. Під час підготовки до допиту членів злочинних груп слідчий повинен здійснювати наступний комплекс організаційних і тактичних завдань:

- 1) визначення предмету допиту, сформуваної слідчої ситуації та ретельне, повне і всебічне вивчення матеріалів кримінального провадження;
- 2) визначення кола осіб, які підлягають допиту та послідовності його проведення;
- 3) збирання оперативної інформації про склад групи і вчинених нею злочинів;
- 4) вивчення особи допитуваного;
- 5) підбір речових доказів та інших матеріалів для пред'явлення допитуваному;
- 6) вирішення питання щодо часу та місця допиту, способу виклику на допит;
- 7) визначення тактичних прийомів, що будуть застосовуватися під час допиту;
- 8) визначення необхідних технічних засобів фіксації допиту та їх підготовку;
- 9) визначення учасників проведення допиту;
- 10) забезпечення сприятливих умов для проведення допиту з урахуванням необхід-

ності гарантування безпеки та планування допиту [5, с. 108].

При підготовці до допиту лідерів та членів організованих злочинних груп існує необхідність у складанні плану. Це пов'язано із складністю розслідування злочинів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними групами, великою кількістю і специфічністю обставин, які необхідно з'ясувати. Планування допиту є завершальним етапом його підготовки. Тому важливого значення набуває прогностична діяльність слідчого, використання рефлексивного мислення (мислення за іншу особу) [1] та управління. За допомогою такого мислення слідчий передбачає обрання допитуваним відповідної позиції, варіанти відповідей на ті чи інші запитання.

У ході проведення допиту слідчий зустрічається з серйозними протидіями, спрямованими на «розвал», дискредитацію, затягування слідства. Останнє може виражатися: а) у цинічній поведінці підозрюваних стосовно слідчих; б) запереченні причетності до злочину; в) використанні найбільш підготовлених адвокатів; г) спробі дискредитувати слідство; г) використанні корумпованих зв'язків у правоохоронних органах; д) прояві зайвої уваги до потерпілих і основних свідків; е) спробі поставити під контроль ведення слідства, заволодіти ініціативою [7, с. 298].

При допиті лідерів і членів організованих злочинних груп виникають в основному дві групи ситуацій: 1) відмова від дачі показань; 2) повідомлення неправдивих відомостей. Слідча практика свідчить, що організатори, лідери і найбільш активні члени злочинної групи відмовляються давати показання без адвоката, з його ж приходом посиляються на ст. 63 Конституції України.

В. Ю. Шепітько виокремлює системи тактичних прийомів допиту, спрямовані на:

- 1) установлення психологічного контакту з допитуваним;
- 2) спонукання особи, яка підлягає допиту, до надання свідчень;
- 3) уточнення свідчень й усунення в них суперечностей;

4) актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного;

5) викриття неправди;

6) усунення перекручень через добросовісну помилку допитуваного [8, с. 278].

Під час опитування слідчих, які розслідують організовану злочинну діяльність, встановлено, що до тактичних прийомів, які використовуються при допиті належать: встановлення психологічного контакту – 100 %; викладання показань у формі розповіді – 81 %; постановку запитань – 100 %; створення напруги – 67 %; використання різних темпів допиту – 46 %; пред'явлення доказів – 89 %; використання фактору раптовості – 71 %; актуалізацію забутого у пам'яті допитуваних – 58 %; створення уявлення про інформованість слідчого – 39 %; приховування меж інформованості слідчого – 62 %; використання конфліктів у злочинній групі – 23 %; застосування технічних засобів – 51 % [5, с. 120-121].

У криміналістиці розроблені тактичні прийоми та комбінації проведення допиту у конфліктній та безконфліктній ситуації. Так, в умовах безконфліктного допиту можуть бути використані такі тактико-психологічні прийоми: використання можливостей вільної розповіді; деталізація показань, їх співставлення з іншими встановленими слідством доказами; постановка уточнюючих та нагадувальних питань; уточнення змісту повідомленої інформації з метою переконання у адекватному розумінні допитуваним її значення; використання речових та письмових доказів; використання зображувальних можливостей допитуваних; прийоми асоціацій за сумісництвом чи контрастом; визначення, які образи, спогади, враження виникали у допитуваного при сприйнятті події чи окремих її елементів; допит на місці події; використання консультативної допомоги психолога. В той же час, в конфліктній ситуації рекомендується застосовувати такі тактичні прийоми та комбінації:

- 1) у разі відмови від надання показань перед слідчим постає завдання поступового втягнення

особи у спілкування і переконання її у необхідності дати показання, чому сприяють:

– врахування відомостей про особистість допитуваного, набуті слідчим при підготовці до допиту;

– звернення до позитивних якостей допитуваного;

– роз'яснення несприятливих наслідків відмови від надання показань (для потерпілого – уникнення винним відповідальності, можливість повторного вчинення злочину; для свідків – можливе настання кримінальної відповідальності за відмову від надання показань; для підозрюваного – неможливість заявити та підтвердити своє алібі, пом'якшити покарання щирим зізнанням тощо);

– встановлення й спростування конкретних причин та умов відмови від надання показань, за необхідності – вжиття заходів щодо їх усунення;

– встановлення умов сприйняття і демонстрація їх порівняння з фактичними показаннями допитуваної особи;

– використання протиріччя у показаннях окремих учасників процесу.

2) у разі якщо допитуваний дає завідомо неправдиві показання основними тактичними завданнями слідчого є:

– визначити, що показання є неправдивими;

– викрити неправдивість показань;

– переконати допитувану особу дати правдиві показання (використання речових та письмових доказів, демонстрація слідчим обізнаності щодо окремих деталей особистого життя допитуваного, викриття дрібних невідповідностей з несуттєвих обставин, постановка контрольних питань, пред'явлення доказів та ін.);

3) у разі, якщо допитуваний змінює раніше дані показання чи відмовляється від них, слідчому рекомендується застосовувати наступні тактичні прийоми:

– встановлювати найдрібніші деталі скоєння злочину з наступним їх підтвердженням з інших джерел (допитів інших осіб, виснов-

ків експерта, пред'явлення для впізнання, відтворення обстановки події, ін.);

– пропонувати допитуваному викласти свої показання власноруч;

– відтворювати в протоколі допиту слова і словосполучення, характерні для стилю допитуваної особи;

– пропонувати особі власноруч внести уточнення в протокол щодо тих чи інших обставин;

– обов'язково використовувати при допиті додаткові засоби фіксації показань (звукочисний запис) [6, с. 40-45].

П.Я. Мінка та К.О. Чаплинський під час розслідування організованої злочинної діяльності, зокрема під час допитів членів злочинних груп та їх лідерів пропонують використовувати наступні прийоми:

1) встановлення психологічного контакту (сприяє одержанню повних і об'єктивних показань, що мають значення для встановлення істини у ході розслідування та полягає у взаєморозумінні, довірі і діловій активності, коли допитувані ладні повідомити відомості, що мають значення для розслідування);

2) викладення показань у вільній формі (полягає у тому, що у випадках, коли члени злочинних груп не ухиляються від надання показань і не чинять протидію розслідуванню, пропонується розповісти усю відому інформацію про злочинну діяльність групи);

3) поділ теми вільної розповіді (використовується у тих випадках, коли члени злочинних груп дають неправдиві показання, виходять за межі поставленого питання або намагаються заплутати слідство, доцільно звузити тему вільної розповіді і запропонувати розповісти про інші обставини, які вже відомі слідчому або перевірені оперативним шляхом під час розслідування);

4) постановка питань (необхідним є конкретизація питань щодо формування злочинної групи та злочинного задуму, пошуку об'єктів злочину, діяльності злочинної групи: протягом якого часу допитуваний є членом групи; що відомо про злочинну діяльність групи; що

спонукало увійти до складу злочинної групи; кількість учинених злочинів; у яких злочинах допитуваний приймав безпосередню участь; як розподілялися злочинні доходи. Окремому з'ясуванню підлягають обставини взаємин допитуваного з іншими членами групи);

5) створення напруги (полягає у тому, щоб через запитання, пред'явлення доказів або повідомлення певної інформації ввести їх у стан психологічної напруги);

6) зняття напруги (прийоми створення та зняття напруги доцільно поєднувати. Останній забезпечується різними засобами: інтонацією, репліками тощо);

7) використання різного темпу допитів (прискорюючи темп, пропонується без підготовки пояснити той чи інший епізод злочинної діяльності, а для з'ясування вузлових моментів події доцільно уповільнити темп допиту);

8) пред'явлення доказів (полягає у тому, що слідчий з метою психологічного впливу на членів злочинних груп, повідомляє про докази та інші матеріали, які викривають злочинну групу або спростовують їх показання, і демонструє їх у певній послідовності, визначаючи надалі позицію допитуваних як на допиті, так і під час розслідування);

9) фактор раптовості полягає у тому, що слідчий несподівано задає питання, яке не пов'язане із попереднім, або пред'являє докази, що стосуються учинення злочинів або дій з підготовки і приховування слідів злочину, з метою викликати негативну реакцію членів злочинних груп, що породжена впливом пред'явленої інформації, і спостерігати за нею);

10) актуалізація забутого у пам'яті допитуваного (полягає у наданні слідчим допомоги з метою пригадування минулих подій із застосуванням демонстрації доказів та допит на місці події; оголошення показань інших членів злочинної групи; з'ясування попередніх подій та розбивання їх на епізоди; деталізація, уточнення, порівняння, аналогія, зіставлення, використання образного мислення, постановка нагадуючих запитань тощо);

11) створення уявлення про інформованість слідчого (створюється шляхом демонстрації інформованості слідчого про певні епізоди злочинної діяльності групи, зв'язки та способи їх життя, пред'явлення доказів, оголошення показань інших членів групи тощо);

12) приховування межі інформованості слідчого (слідчий може створити враження незначної поінформованості або повної необізнаності та отримати доказову інформацію);

13) інформаційний вакуум (слідчий аналізує наявні відомості, які заперечуються членами злочинних груп, і змушує взяти ініціативу на себе, у ході чого члени злочинних груп можуть розповісти про інші епізоди злочинної діяльності групи, які не відомі слідству);

14) розповідь слідчим версій про вчинені злочини або ймовірний розвиток подій;

15) встановлення дійсного положення допитуваного у структурі організованої злочинної групи та розпалення конфлікту між членами групи [5, с. 121-136].

Тактика допиту підозрюваних (обвинувачених) при розслідуванні злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, відрізняється певними особливостями, використанням специфічних тактичних прийомів, до яких, на нашу думку слід віднести:

1) встановлення психологічного контакту;

2) постановка уточнюючих і контрольних питань;

3) актуалізація забутого у пам'яті допитуваного;

4) пред'явлення доказів;

5) створення уявлення про інформованість слідчого;

6) створення напруги у ході проведення допиту.

При допиті свідків і потерпілих рекомендується використовувати схеми місця події та орієнтуючі об'ємні фотознімки місця події, з метою уточнення окремих показань або нагадування обстановки місця події. У багатьох випадках у процесі допиту це буде стимулювати отримання повних відомостей

про обстановку та обставини події злочину [2, с. 267]. Окрім цього, на нашу думку, важливим є виготовлення та використання під час допитів свідків чи потерпілих схем злочинних зв'язків членів організованих формувань, схем розташування виконавців злочинної події, схем взаємодії з членами організованих злочинних груп тощо.

Висновки. Отже, з метою отримання повних, об'єктивних і достовірних показань осіб, причетних до вчинення злочину, слідчим застосовуються тактичні прийоми проведення допиту у відповідності до обстановки, яка склалася у процесі допиту. Так, найбільш дієвими у ході допиту учасників транснаціональної організованої злочинної групи є тактичні прийоми, спрямовані на отримання показань у разі: 1) відмови допитуваного від надання показань; 2) надання завідомо неправдивих показань; 3) зміни допитуваним раніше наданих показань.

До обставин, що складають предмет допиту учасників транснаціональної організованої злочинної групи належать:

1) організований характер злочину: механізм злочинної події; яким чином вчиня-

лися злочини, їхня тривалість, поширеність; наявність злочинної діяльності постійного характеру; планований характер злочинної діяльності; прагнення до розширення сфер діяльності; використання вогнепальної зброї, технічних засобів і засобів зв'язку; наявність контактів із співробітниками правоохоронних та інших державних органів та ін.;

2) наявність і склад організаційного формування: кількість учасників транснаціональної організованої злочинної групи; ієрархічна структура злочинної групи; наявність розподілу ролей; форми взаємодії в злочинному угрупованні; стабільність складу групи, правила поведінки в групі та ін.;

3) базовий елемент злочинної діяльності: господарсько-економічна діяльність учасників угруповання; участь у тіньовому бізнесі; місця зосередження ядра і учасників злочинного формування; незаконна діяльність групи; зв'язки злочинної групи з підприємцями і злочинним світом; місце угруповання в кримінальному середовищі; прикриття злочинної діяльності легальними структурами; участь учасників злочинної групи в політичній діяльності тощо.

Анотація

Статтю присвячено вивченню тактики проведення допиту у ході розслідування злочинів, вчинених транснаціональними організованими злочинними групами. Зважаючи на те, що метою проведення допиту є отримання правдивих показань та перевірка наявних доказів, важливим є використання тактичних прийомів, які застосовуються слідчим у конфліктній ситуації та спрямовані на усунення протидії допитуваного.

Розслідування злочинів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними групами, пов'язане з необхідністю проведення великої кількості допитів, зокрема допитів учасників злочинної групи, визначенням послідовності допиту тих чи інших осіб, підготовки до допиту та застосування тактичних прийомів його проведення.

У статті визначено поняття та значення допиту як слідчої (розшукової) дії, окреслено особливості підготовки до проведення допиту та специфіку допиту різних учасників транснаціональної злочинної групи. Розкрито типові обставини, що складають предмет допиту учасників транснаціональної організованої злочинної групи. Такими є обставини, що говорять про особливості формування злочинної групи, її лідерів та організаторів, характер ролей та функцій учасників, особливості підготовки, вчинення та приховування злочинів тощо. Крім того, розглянуто тактичні прийоми та комбінації, які застосовуються під час проведення допиту в конфліктній та безконфліктній ситуації.

Визначено, що з метою отримання повних, об'єктивних і достовірних показань осіб, причетних до вчинення транснаціональних злочинів, слідчими застосовуються тактичні прийоми проведення допиту у відповідності до обстановки, яка склалася у процесі допиту. Так, найбільш дієвими є тактичні прийоми, спрямовані на отримання показань у разі: 1) відмови допитуваного від надання показань; 2) надання завідомо неправдивих показань; 3) зміни допитуваним раніше наданих показань.

Ключові слова: допит, слідчі (розшукові) дії, транснаціональна організована злочинна група, тактика проведення допиту.

Vitvitsky A.S. Tactics of interrogation of participants of a transnational organized criminal group

Abstract. The article is devoted to the study of interrogation tactics during the investigation of crimes committed by transnational organized criminal groups. Considering the fact that the purpose of the interrogation is to obtain truthful statements and check the available evidence, it is important to use tactical techniques that are used by investigators in a conflict situation and are aimed at eliminating the opposition of the interrogated.

The investigation of crimes committed by transnational organized criminal groups is associated with the need to conduct a large number of interrogations, in particular, interrogations of members of a criminal group, determining the sequence of interrogation of certain persons, preparation for interrogation and the use of tactical techniques for conducting it.

The article defines the concept and meaning of interrogation as an investigative (search) action, outlines the peculiarities of preparation for interrogation and the specifics of interrogation of various members of a transnational criminal group. The typical circumstances that make up the subject of interrogation of members of a transnational organized criminal group have been revealed. Such are the circumstances that speak about the peculiarities of the formation of a criminal group, its leaders and organizers, the nature of the roles and functions of the participants, the peculiarities of the preparation, commission and concealment of crimes, etc. In addition, tactical techniques and combinations used during interrogation in conflict and non-conflict situations are considered.

It was determined that in order to obtain complete, objective and reliable statements of persons involved in the commission of a crime, investigators use tactical methods of interrogation in accordance with the situation that developed during the interrogation. Thus, the most effective are tactical techniques aimed at obtaining testimony in the event of: 1) refusal of the interrogated person to testify; 2) providing knowingly false testimony; 3) changes in previously given statements by the interrogated.

Key words: interrogation, investigative (search) actions, transnational organized criminal group, interrogation tactics.

Список використаних джерел:

1. Богинский В.Е. Рефлексивное управление при допросе : учеб. пособие. Харьков : Юрид. ин-т, 1983.40 с.
2. Коновалова В.Е. Убийство: искусство расследования : монография. Харьков : Факт, 2001.
3. Корж В.П. Теоретические основы методики расследования преступлений, совершаемых организованными преступными образованиями в сфере экономической деятельности : монография. Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2002.
4. Криміналістика : підручник / за ред. В.В. Тіщенко. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 556 с.

5. Мінка П.Я., Чаплинський К.О. Тактика розслідування злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями : навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2007. 223 с.
6. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : наук.-метод. рек. / В.В. Кікінчук, К.Л. Бугайчук, В.О. Малярова, Т.П. Матюшкова. Харків : ХНУВС, 2018. 101 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3308>.
7. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник: у 2 ч. Ч. 2. Харків : Консум, 2001. 528 с.
8. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Право, 2007.
9. Шепітько В.Ю. Тактика расследования преступлений, совершаемых организованными группами и преступными организациями. Харьков, 2000. 88 с.